

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ**

**«ДЕРЖАВО- ТА ПРАВОТВОРЧІ ТРАДИЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»
(ДО 150-РІЧЧЯ М.С. ГРУШЕВСЬКОГО)»**

Збірник тез доповідей

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

23 листопада 2016 рік

За загальною редакцією А.Є. Шевченко

Вінниця
«Нілан-ЛТД»
2017

<i>Макарчук Віталій Володимирович</i>	226
ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА: УКРАЇНСЬКІ ДОСЛІДНИКИ ХІХ – ХХ СТ. ТА «БАТОРІЄВА ЛЕГЕНДА»	
<i>Манзелевський Юрій Володимирович</i>	228
СУЧАСНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Мартинюк Юлія Юрійвна, Лізніченко Євгенія Михайлівна</i>	230
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ	
<i>Матейчик Вікторія Олександрівна, Дем'яненко Вікторія Володимирівна</i>	232
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В ПЕРІОД ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО	
<i>Маховка Марія Олексіївна</i>	234
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПОСТРАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ	
<i>Мацегора Юлія Русланівна</i>	235
РОЛЬ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В ІСТОРІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	
<i>Мельник Алла Анатоліївна</i>	237
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА	
<i>Мельніков Дмитро Олегович</i>	239
АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
<i>Мільченко Наталія Сергіївна</i>	240
ГЕНЕЗИС ФІСКАЛЬНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ	
<i>Мишко Анастасія Юрійвна, Десятнюк Анастасія Володимирівна</i>	243
ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ У НАПРЯМІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	
<i>Мушенко Анна Василівна</i>	244
СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТИЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	
<i>Наставна Ганна Вячеславівна</i>	246
ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА НА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	
<i>Олейніков Денис Олександрович</i>	247
РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В АСПЕКТІ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Опанащук Максим Юрійович</i>	249
АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ	
<i>Осипенко Андрій Олександрович</i>	250
МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
<i>Падалко Олеся Романівна</i>	251
ДОЦІЛЬНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ПАСПОРТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	
<i>Панченко Анна Олександрівна</i>	253
ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ	
<i>Пархоменко Олександр Олександрович</i>	254
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КПК УКРАЇНИ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ЗАТРИМАНІ ОСОБИ, ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	
<i>Петренко Катерина Олегівна</i>	256
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: РАДЯНСЬКА ДОБА	
<i>Піжоль Вадим Ігорович</i>	257
КОНТРАКТ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	
<i>Пірак Марина Вікторівна, Довган Юрій Ярославович</i>	259
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ТА США	
<i>Позняк Анастасія Володимирівна, Макущенко Микита Микита Сергійович</i>	261
ПОГЛЯДИ М. ГРУШЕВСЬКОГО НА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК КИЇВСЬКОЇ РУСІ	

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА: УКРАЇНСЬКІ ДОСЛІДНИКИ ХІХ – ХХ СТ. ТА «БАТОРІЄВА ЛЕГЕНДА»

Макарчук Віталій Володимирович

аспірант кафедри історії права та держави

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Захарченко Петро Павлович

У історіографії, передусім польській та дореволюційній російській, проводилася тверда лінія на визнання пріоритетності польського короля Стефана Баторія (1533-1586) у створенні реєстрового козацтва. Мовляв, він здійснив реформування структури та функцій найманого козацького війська, надавши йому організаційної сили та військової міці. У науковій літературі, що заперечувала місіонерську акцію з боку С. Баторія, утвердився термін «баторієва легенда», який є свідченням цілковитого скепсису українських дослідників ХІХ – поч. ХХ ст. щодо місця і ролі польського короля саме з цим прізвищем у створенні реєстрового козацтва.

Історичний міф про С. Баторія складався впродовж багатьох років. Несправедливо високо оцінював перетворення, здійснені польським королем, козацький літописець Г. Граб'янка. Він визнав за Стефаном Баторієм такі вчинки, які останній ніколи не здійснював. Йдеться, зокрема, про те, що він, мовляв, влітку 1576 р. вручив козакам військові відзнаки, серед яких виділявся «на печатці герб, лицар з самопалом, а на голові ковпак перекривлений». Від нього беруть свої початки назви усіх козацьких військових посад, таких як обозні, писарі, осавули, сотники, отамани, полковники тощо. З іменем саме цього польського короля пов'язує літописець усі зміни в організації реєстрового козацького війська, не називаючи їх, щоправда, реформами, а наділяючи епітетом - «лучший строй учинил» [1, с. 21-22].

В «Кратких описаниях о козацком малороссийском народе», виданих у 1847 році П. Симоновським, виринає ще один міф, що із вуст в уста передавався козаками, а пізніше набув широкої популярності у працях дослідників, де мова йде про пожалування С. Баторієм князю Богдану Ружинському «во вѣчное и наслѣдственное владѣніе» міста Трахтемирова, яке стало козацькою резиденцією [2, с.9-10]. Зрозуміло, що надання права власності приватній особі на одне із українських міст, може перетворити його на резиденцію, але лише його власника, а не тих осіб, котрих він тимчасово представляє.

Спираючись, здебільшого, на джерела та історіографію польського походження, піддалися ейфорії щодо пріоритетної ролі С. Баторія в структуризації реєстрового козацтва й такі відомі українські дослідники як В. Антонович та Л. Падалка. Обидва погодилися з тим, що законодавча ініціатива короля С. Баторію стала відправною точкою організації козацтва в єдиний військовий організм, який мав слугувати посиленню воєнного потенціалу Речі Посполитої. Не маючи з об'єктивних причин жодної історичної пам'ятки, підготовленої козацькими літописцями, вони скористалися дещо тенденційним висвітленням подій у безальтернативних на той момент джерелах. У роботі В. Антоновича, поляка за національністю, «баторієва легенда», чи як він її називає – реформа, подана в такому викладі: «Засіб цей (покінчити з козаками, - автор) полягав у тому, щоб із числа усіх козаків, що становили 20 полків при Ружинському, тобто із числа, мінімум, 40 тис. сімей, дворянські права, надані були 6 тис. сімей і старшин козацьких, яким було наказано скласти список цих 6 тисяч; вони отримували від уряду дворянські права, жалування, що видавалося як грошима, так і сукном; право вільного вибору старшин і право здійснення власного судочинства, для якого встановлений був окремий трибунал у Батурині; за ними затверджувалися і ті землі, якими вони до цього часу володіли; решта козаків повинні були злитися з кріпаками і вступити у підданство тих панів-шляхтичів, яким подарував король їхні землі, або стати підданими королівськими і вступити під управління королівських старост у тих землях, які нікому не будуть подаровані, але володіння яких віднімалися у козаків» [3, с. XXXIV – XXXV].

До характеристики «баторієвих реформ» Л. Падалка додає лише фразу про те, що саме з цього моменту реєстрове козацтво отримує офіційну назву «Запорозьке військо» у зв'язку з тим, «що на них був покладений обов'язок утримувати сторожу за порогами для запобігання частих у той час татарських набігів у межі Польської держави» [4, с. 26].

Візуально, достатньо суперечливі висновки у сенсі оцінки діяльності С. Баторія залишив М. Костомаров. З одного боку, він відзначав обмеження козацьких вольностей з втіленням ініціатив польського короля, можливість ними користуватися лише визначеним у реєстрі особам, а з другого – назвав «милістю і прихильністю» подаровані козацькому гетьману Федору Богданку атрибути гетьманської влади: бунчук, булаву, печатку із зображенням воїна, прапор з королівським гербом. Учений віддає належне королю за створення Черкаського, Канівського, Білоцерківського, Корсунського, Чигиринського і Переяславського козацьких полків, відзначає як позитив їхній поділ на дрібніші підрозділи на чолі із сотниками та їхніми помічниками осавулами. Насправді ж, автор негативно оцінює запровадження найманого війська, створеного здебільшого із числа жителів українських територій, адже вважає, що у такий спосіб влада намагалася посварити між собою реєстрових козаків з тими особами, що не потрапили до реєстру. Крім того, М. Костомаров доходить ще до одного, переконані, достатньо сумнівного висновку з огляду на проаналізовані нами вище документи, мовляв, реєстровці, «отримуючи платню як солдати, підпадаючи під розпорядження головнокомандуючого польськими військами, мали стати одним із відділів польської армії». На відміну від знаного дослідника історії українського козацтва, на попередніх сторінках роботи ми наголошували на двох новаторських аспектах функціонування реєстрового козацтва: контрактний або найманий характер кадрового забезпечення військової служби і певний рівень юрисдикційної самостійності. Збройні сили Речі Посполитої, як і Великого князівства Литовського, будувалися на дещо інших засадах, які передбачали організацію «посполитого рушіння».

«Баторієва легенда» має усі підстави вважатися розвінчаною, адже про неї написано не лише достатньо багато, а й достатньо переконливо. Над її спростуванням працювали М. Грушевський, І. Каманін, І. Крип'якевич, П. Куліш та інші. Останній у одній із своїх робіт навів витяги із тексту універсалу С. Баторія, що в літературі отримав назву «Запорозьким молодцям» від 6 липня 1579 р. Аналіз його змісту розвіює твердження про те, що король Речі Посполитої став фундатором реєстрового козацького війська. У ньому висловлюється пропозиція воювати проти Московії, адже тут можна домогтися більшої здобичі і кращої слави, аніж походи на Волощину і Молдавію. Упорядник матеріалів П. Куліш, щоправда, не дає чіткої відповіді на питання про час виникнення сотенних і полкових підрозділів у його складі, вказуючи на складнощі з'ясування цього процесу із-за браку документальних матеріалів, адже «козаки не любили писемності» [5, с. 11].

Найбільш слушним, на нашу думку, є узагальнюючий варіант, запропонований М. Грушевським ще у 1897 р., що підводить остаточну риску під дискусією про «баторієві реформи». «Такої реформи, як оповідає традиція, за Баторія ніколи не було, було кілька розпоряджень про козаків, звісних почасти з документів самих, почасти з пізніших про них згадок», - робить висновок корифей української історичної науки [6, с. 11].

Безперечним є факт, що свідчить про наміри польських королів другої половини XVI ст. створити контрактне, постійно діюче військо з місцевого «українного» населення для оборони південних кордонів, але через обмежені матеріальні ресурси не могли зробити його достатньо чисельним. Протегування його правової легітимізації з боку, зокрема, С. Баторія не мало на меті розширити самоврядування козацького товариства, наділити більшим обсягом повноважень очільника підрозділу чи інші структурні одиниці у його складі, або надати їм певні права чи привілеї.

Список використаних джерел:

1. Грабянка Г. Действия презельной и от начала поляков кровавой небывалой брани Богдана Хмельницкого гетмана Запорожского от Польши, за наяснейших королей польских Владислава, потом и Казимира в року 1648, отправоватися начатой за лет десять по смерти Хмельницкого неоконченной з разных летописцев и из Диариуша на той войне писаного в град Гадяче трудом Григория Грабянки, собранное и самобитных старожилов свидетельство утвержденное року 1710, издана временною комиссиею для разбора древних актов / Г. Грабянка. – К. : Университетская типография, 1854. – 456 с.
2. Симоновский П. И. Краткое описание о козацком малороссийском народе / П. И. Симоновский. - М.: Университетская типография, 1847. – [8], 159, [1], 17, [1] с.

3. Антонович В. Исследование о козачестве по актам с 1500 по 1648 год : [вступительная статья к I тому III части Архива Юго-Западной Руси] / В. Антонович. – К. : Типография И. и А. Давиденко, 1863. – 120 с.
4. Падалка Л. По вопросу о существовании Запорожской Сечи в первые времена запорожского казачества / Падалка Л. // Киевская Старина : [оттиск из журнала]. – Киев : Типография Т. Т. Корчак – Новицкого, 1894. – 41 с.
- 5.
6. Кулиш. – Т. 1. – 1578 – 1630. – М. : Общественная польза, 1877. – 322 с.
7. Грушевський М. Гетьман Богданко : критично-історична розвідка / М. Грушевський // Записки наукового товариства імені Шевченка. – 1897. – Т. XVI. – Рік VI. – С. 1-18.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Манзелевський Юрій Володимирович

студент групи ПМД-15-1

Навчально-наукового-інституту права

Університету державної фіскальної служби України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор

Шевченко Анатолій Євгенійович

Сучасну ситуацію в Україні характеризують як системну кризу - кризу базових відносин у політико-правовій та соціально-економічній сферах, на яких будувалась чинна модель розвитку країни. Тривалий час в Україні поглиблювалась прірва між усіма гілками влади і суспільством, що спричинила глибоку ціннісну, інформаційну, політичну дезорієнтацію значної частини населення країни, поставила країну на межу втрати цілісності, зробила її вразливою щодо зовнішньої інтервенції. Тому нагальним завданням для української спільноти є досягнення державницького консенсусу основних політичних сил і громадянського суспільства [1, с.3]

Отже, на сьогодні в українському суспільстві цілком сформовано запит щодо активізації взаємодії органів влади з організаціями громадянського суспільства. Органам влади в Україні необхідно модернізувати свою діяльність шляхом запровадження зручного, зрозумілого та ефективного механізму взаємодії з громадськістю у сфері формування та реалізації зовнішньої і внутрішньої політики.

Метою даного дослідження є аналіз конституційно-правового забезпечення взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства. Виходячи з поставленої мети поставлені такі завдання: визначити стан та дослідити напрямки правового регулювання в сфері взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства та проаналізувати законодавство що регулює дане питання.

Різні аспекти взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства досліджували зарубіжні та вітчизняні учені, зокрема Г. Алмонд, О. Бабінова, А. Баровська, В. Бортніков, С. Верба, П. Возняк, Н. Дембіцька, Я. Жаліло, Г. Зеленько, М. Кармазіна, Б. Кістяківський, А. Колодій, О. Корнієвський, О. Крутій, А. Крупник, П. Манжола, В. Нанівська, О. Фісун, Дж. Ціммерман, В. Яблонський та інші.

На сучасному етапі характеристика громадянського суспільства найбільш чітко коригується з процесом становлення правової державності, в основі якого покладена ідея забезпечення прав людини і громадянина. Формування в Україні громадянського суспільства реалізується на конституційних засадах і відбувається в межах загальноцивілізаційних закономірностей і тенденцій з врахуванням регіональної специфіки та історичного етапу розвитку. Цей процес базується на ґрунтовних конституційних приписах. Функціонування держави і структур громадянського суспільства відбувається насамперед на базі норм Конституції, в яких містяться норми-принципи, норми-цілі, норми-завдання, що мають основоположне значення. Безумовно, становлення такого суспільства значною мірою залежить від якості конституційного